

240878 2

LISTY POSŁA

DO OYCA NA WSI MIESZKAJĄCEGO

Y

ODPOWIEDNE

w okolicznościach Sejm teraźniejszy

ZATRUDNIAJĄCYCH.

CZĘŚĆ PIERWSZA.

Roku 1788.

PRZESTROGA.

Kiedy ważne Materye zawieraiące się w tych Listach wielce interessuią okoliczności ninieysze, a razem z pod pras w tey porze wyiść nie mogą; przeto wydawca onych chcąc się niemi iak nayprędzey przyłużyć Publiczności, umyślił ie na Części podzielić; po tey pierwszey wyidzie nie bawem druga y tam daley.

E. 24
350

LIST

LISTY POSŁA

DO OYCA NA WSI MIESZKAJĄCEGO

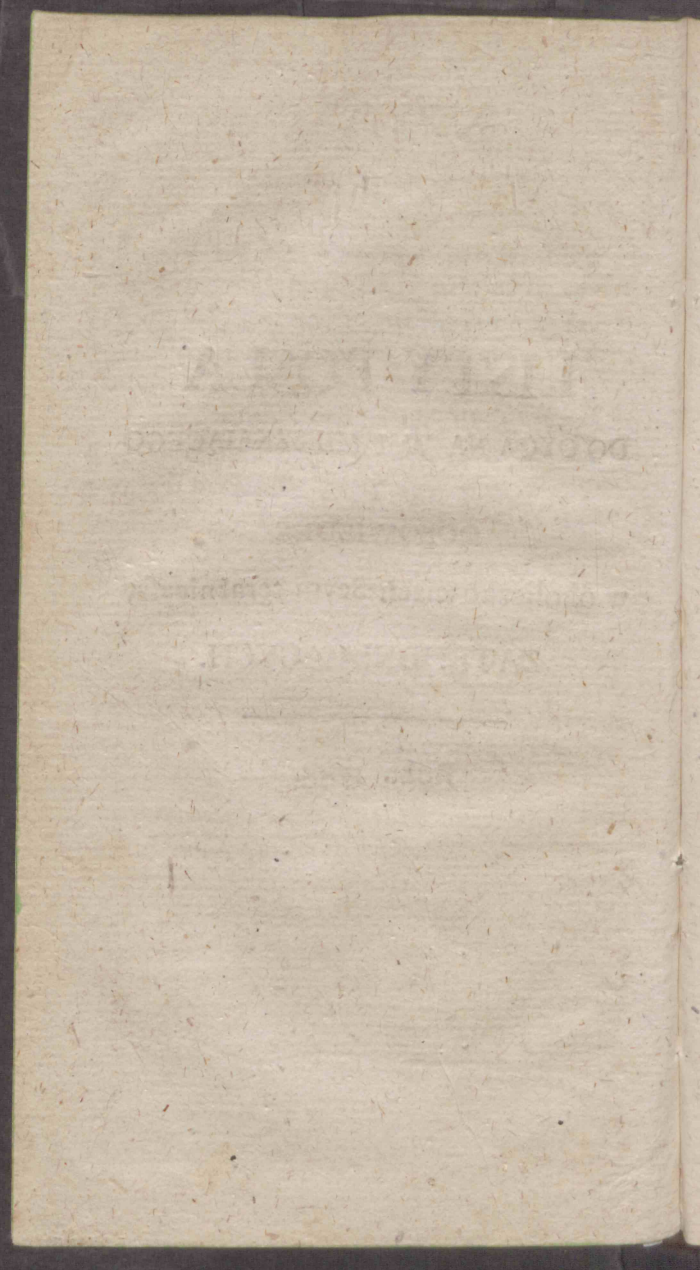
Y

ODPOWIEDNE

w okolicznościach Seym teraźniejszy

ZATRUDNIAJĄCYCH.

Roku 1788.

LIST SYNA.

3 Listopada 1738. z Warszawy.

Nayłaskawszy Oycze!

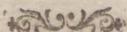
Już czwarty miia tydzień, iakieśmy Sey-
mować zaczęli, a oprócz Konfederacyi
(przemysłu acz nie naszego, lecz nam
pożytecznie służącego) y ustanowionej sta-
tyściey Woyska liczby, która iuż nam za
granicą daie zaszczyt, nie do pomnożenia
ogromnych Prawa woluminów nieprzy-
było. — Mnieyszaby o to, żeby dla sa-
mego napelnienia Księgi, albo dla po-
mnożenia władzy Rady w tłumaczeniu
obojętności do samowładztwa dążący,

użyć miały Prawa; lecz to mnie, Nay-
laskawszy Oycze, naybarziej martwi, że
ta nadzieia niknie, którą Kray był na-
pełniony w czasie Seymików, y że pro-
roctwo W Pana Dobrodzieia niesprawdza
się w obiecywaney dla Oyczyzny szczę-
śliwości. —

Rozumiałem szlachetnego ambitu pe-
łen w młodości moiey ledwo co doyrze-
wiałe, że honor Imieniowi zrobię, i na
pamiętny w potomności zasłużę zaszczyt,
kiedy obok szczęśliwych dla Kraiu zdarzeń,
czytać będzie z prawnuków nie ieden w li-
czbie Seymujących y mnie Prawodawcą;
boię się iednak barzo, aby skutek niezdra-
dził oczekiwania, a lubo sławiłem się na
przeszłej Sessyi czwartkowej tak gorliwym
Patriotą, że ledwo gardła nieprzedarł,
y tak odważnym że blask Tronu obywa-
telskiej żarliwości niezaćmił, lękam się
ażebym niewygurował Despotyzm, y De-
partament Woyskowy w Radzie, którego
całą mocą utrzymuje Dwor, wolności nie-
przypiął zgubnych na zawsze kaydan. —

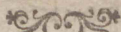
Chcę

Chcą (iako widzę) Dworscy przyuczeni do podległości pod iarzmem zostawać, na zawżę tey Potencyi, która duchem rządu swojego zaraziła Polskę w leciech naygorzey 1775 y 1776. Chcą utrzymywać powagę tey gwarancyi, która w 1763 wzburzyła Naród, y rozbiór przybliżyła Kraiu; lecz co za omamienie! że się od gorszego przyciśnienia piątna wstrzymam, dzisia y ieszcze całować Polakowi te więzy, które wstydzą wolnego obywatela, y w iakiey pytam się Księdze? zapisane tych będą Imiona, którzy ratunku iąć się niechcą ofiarowanego nam wspaniale przez Nayjaśnieyszego Króla Jmci Pruskiego. —

Ja niewiem, ale sędzią być niechcę, bo Krew mi się burzy na samó wspomnienie, y możebym się Oyca własnego wyrzekł, co śmiało mówię, bo wiem że WP. Dobrodziey y dobrze myślisz, y moią w tey mierze pochwalisz żarliwość. —

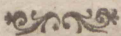
Niepotrzeba w głębokie zabijać się rzeczy dochodzenia, kiedy minione gwał-

łty przez Rosyją udziałane; despotycznych Konfederacyi, porwania Senatorów, krwawych Seymików, iasno do każdego mowią, a słosowania disieyszey pozycyi Potencyi /dwoch Rosyiskiej y Pruskiej switało dyktuią, co Polak w dzisieyszych okolicznościach przedsiębrać powinien; nie mówię o Cesarzu, bo Bóg onego karze, y ręka Wszechmocności nazbyt oczywiście przygięła go iuż, ażeby się czego od Wiednia lękać należało, mówię zatym o dwóch pierwszych Dworach, y takowe stanowią contrapozitum.

Peterzburg od nas odległy dwómaset blisko milami, Berlin osmiudzieściat; mocy Rosyiskiej wiele potrzeba czasu, ażeby swym żołnierzem nam dokuczyła, oddalonym y Turkiem zastrudnionym, żołnierz Pruski na granicy stojący, w dniach kilku przyść może do Warszawy, y dać silną protekcyą tym Patryotom, których y w deklaracyi swoiey wzywa do siebie; Potęga Rosyiska zbytecznie zawsze wywyższana, wiadomą iuż iest że do sta tysięcy regularnego żołnierza niedochodzi.—

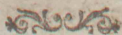
Potęga

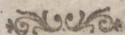
Potęga Pruska liczbę dwóch kroć sta tysięcy dobrze uzbroionego przechodzi woyska. — Żołnierz Rossyjski z pomiędzy dawnych znużony y osłabiony, z pomiędzy rekrutów nie nieznaczący; Żołnierz zaś Pruski zupełnie gotowy, zdrowy, munsztowny i w pełney sile. — Skarb nakoniec Rossyjski w takim stanie, że go już same napelniają Papiery. — Skarb Pruski jeden z naypierwszych Europeyskich, nie tylko na wszelkie potrzeby dostatni, ale y Mocarzom innym pożyczający.

Któż tu więc podchlebnieyszą ma dla siebie perspektywę czy ci co z Rossyą trzymać chcą, y z nią nawet chociażby zawrzeć allians, czy przeciwnie ci wybrani Mężowie, którzy ze smutnego haraczu wydobyć się pragną za hastem dobrego Krola tak Polskę uwolnić chcącego od tyrannyi, iak niedawno równey wielkomyślności dał dowód w Hollandyi. —

Mowią tu potakuiący Rossyi, że walka między życzącemi Kommissyi Woyskowej, a utrzymuiącemi się przy da-

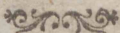
wnym Departamencie, jest o słowo tylko; — Ja tego nie jestem zdania y w dzisieyszym zburzeniu Jzby w materyi władzy Woytkowey, wolę być pod absołutyznem Hetmanów, aniżeli pod władzą, która lękać się kaze ziszczenia obawionego nam sekretu przez deklaracyą względem propozycyi Posa Rosyjskiego, która pewnie y Radzie tajną niebyła; że- bym zaś niepotrzebnie w pisaniu nierozszerzał się, posyłam Mowy wybrane z pomiędzy licznych Kwestyą całą dokładnie wyświecające, a przy nich y projekta tak Departament jako y Komisją opisujące, nieprzepominając ostatniego projektu JW. Poznańskiego, któren mniey sprawiłby był poruszenia w Jzbie, gdyby niebyło wiadome źródło niespodziane, z którego wypłynął. Mam zaś powiedzieć co przed kilką dniami, w żadney niemie- ściło się głowie, że na całą Polskę zawo- łany z cnoty, y bezstronnej wierności dla Ojczyzny obywatel JW. Potocki, Ge- nerał Artyleryi Koronnej jest onego Au- torem? Mamli powiedzieć, że ten Mąż stały w swoim mezzo termino miał po-
niekad

niekąd zostać uwiedzionym, pewnie temu wierzyć niezechcesz nayukochańszy. Oycze, ale tak jest w istocie. —

Nie trafią jednak ci do końca, co w przeciągnięciu JW. Generała do swoiey partyi: zmniejszać i zmniejszyć naszą żądali. — Turnus y od Tronu już nam przyobiecany w Kwestyi, czy Departament, czy Komissya, ma rządzić wojskiem? zakończy tę już więcej iak dwutygodniową luktę, a nadzieia w Kochanych dezertorach, iak pewny Senator nazwał tych, co w sekretnych kreskach negativé daia: w głośnych affirmativé oświadczyszy się, tym pomysłniejszy pewnie sprawi nam tryumf, że y w tych to sekretnych wotach partya Rossyjska zdradziła się sama w suppozycyi, że dla sąsiadów Pruskich będzie to sposobem do cichego y niedostrzeżonego potakiwania Rossyi. —

Z upragnieniem czekam zdania Oycy Dobrodzieia prosząc aby ehciał uwagami swoiemi podsyć gorliwy patryotyzm,

y determinowany na wszystko dla ratunku
Ojczyzny.

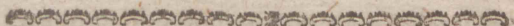
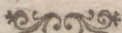
Wiernego Syna

N. N.

P. S. Trzydziestu Dyktatorów, którzy się niemi, niewiem jaką powagą zrobili, uradziło poprawę projektu JW. Potockiego wpisaniem do prologu tegoż nowego potworu Seymu ustawnego z zosławieniem Kraiowi obmierzłej Rady, ale nieznamy y znać niechcemy niczyiej przemocy, y kiedy o nas bez nas mnieysza liczba decydować chciała, pokażemy że za nos powodować się niedamy, y ze raczej ginąć w niewoli Pruskiej, aniżeli Rossyjskie nosić pęta, na żaden projekt niepozwolemy, póki Turnus obiecany pierwszej niezadecyduie Kwestyi,

RESPONS

RESPONS OYCA

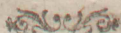
DO

SYNA POSŁA N. N.

d. 4. Listopadu, 1778.

Mógłbym Synu począć od upomnienia Ciebie, że kaźden gwałt z popędlivości wynikający końca dobrego nieprzynasza, bo reflexya niezarządza onym, a nie wyważona burzenia się przyczyna oprócz złych skutkow w powszechności, ściąga plamę na gwałtownika, y wstydzi onego; mógłbym ci powiedzieć y ślusznie, że powaga Seyntu potrzebuie zdania y Konwikcyi, nie zaś rogów, a Tron bóstwa wyobrażenie, poszanowania wyciąga od obywatelów, którzy choć niewolnikami Despoty, ani w poddaństwie nie są Monarchy w Polszcze, w podległości iednak powolnemi Królowi, a przeto Panu swoiemu y Oycowi Oyczyzny być powinni, — Lecz nie ten czas podobno dzisiay refleksowania Ciebie, który się tego nawet do.

pu

puszczasz że wyrazu że pomimo praw Boskich y przyrodzenia gotoweś się y Ojca własnego wyrzec, jeżeli ci ten niepota-kiwał. —

Skrzepla krew we mnie więcej pozwala przytomności, a dochodzę z twoiego listu że gorączka polityczna chłodzących, a nie rozpalających potrzebuje Lekarstw, y dla tego niechęć pisać do Ciebie iak Ojciec, ale iak Przyjaciel, raczy naprowadzając na drogę Konwikcyi, którą dasz się przekonać, jeżeli iako Polak bezstronny myśleć y czynić postanowiłeś. —

Mówilem w czasie Seymików y teraz powtarzam, że teraz czas Polscze do powstania, alem dodał, jeżeli roztropnie postąpić sobie potrafi Narod zebrany; mówiłem że na Seymie teraznieyszym Polak prawdziwy Patriota między szczęściem a żgubą tak postawionym będzie, iak ów podróżny któren mieysce wygodnego noclegu po najstraszniejszych w drodze przy-
padkach w ciemney nocy po mdłym światelku dostrzegający, niemoże inaczej
doyść

dość do niego, iak po przebyciu wą-
skiej a śliskiej kładzi nad przepaścią o-
fadowey, a za poręczę wiatry z lochów
pobocznych, z tey i z owey dmące stro-
ny mającey. —

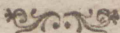
Com przewidział, to się iści, y nie
rozumiey, ażeby o słowo tylko szło De-
partamentu, czyli Kommissyi, albo o-
walkę Dworu z opozycyą z powodów
domowych i wewnętrznych kraiu. Wszy-
stko gładziej poszłoby, gdyby się Opie-
kunowie nieklócili o dziecko gwałtem-
przywłaszczone, a te lochy przepaściste,
z których wypuszczone wiatry walkę
między sobą zawarły, są to owi Sąsiedzi
których los Polskiej interessuie nie z mi-
łości dobra oney, ale iehże własnego,
co samo mówi do nas, abyśmy, ieżeli kie-
dy naybardziej dzisiay roztropnemi byli-

Gdyby cię pieluchy niekrepowwały w
czasie Seymu 1768, a cacka dziecinnie
nie były iedyną zabawą w latach 1773,
1774, 1775 i 1776, umiałbyś dzisiay stó-
sować przeminione czasy do terażniey-
szego

szego, a z przykładu pożytkując, wnosić, że iak żarliwość niewczesna w R. 1766 dała powód do Traktatu 1768, a w nim pierwszego zasiewu gwarancyi, iak od choroby gorsze lekarstwo w Konfederacyi Barskiej było przyczyną Mocarzom otaczającym, a influencyi Rosyjskiej w Polsce zazdrośnym do podzielenia kraju powagę czynić mogącego pod dependencyą polityczną iedney Potencyi a swoim ustawicznym burzeniem się grożącego spokojności Sąsiedzkiej; tak wprowadzona podziałem troiśa Dyktatura dla zrywającej się ligi mogła i dzisiay swojej niezapomnieć maxymy *divide & impera*, aby łatwiey w czasie Traktatów następnych rozerwać ten kray, i zniszczyć zupełnie ten Naród, któren choć do połowy blisko okrzefany, w porządku i siłę może przeważyc szalę Europeyską, obiektem pracy i starań Gabinetów naypierwszym będącą. —

Ta to okropna perspektywa zmówienia się tych Panów co się zdaia klócić, i zgodzenia się na koniec na skórę naszą,
więcey

więcey powinna zaślanawiać Polaka dzi-
sia, aniżeli uwidziane Samowładztwo,
czy tó Króla w Departamencie, czy Het-
manów w Kommissyi, i ia się przynay-
mniey lękam, aby kwestya, wktórej mi
tyle nadeśłałeś Mów, nieumyślnie była
wrzuconą dla pokłócenia Polskiej we-
wnątrz, i dla zasiania wprzód wojny do-
mowej już przez Rosyą już przez Prusa-
ka utrzymywanej dopoty, dopoki los
wojny, na tę czy ową stronę pożytki z
Traktatu nieprzeważy a kompensacya
Polskimi Kraiami niezalawia skutku za-
danego pokoju. —

Radbym był z serca ażebyś mnie tey
paralelli niebył położył w liście swoim
między Potencyą Rosyiską i Pruską, któ-
rą czytając zadrzałem cały w skórce
mojej; radbym jeszcze bardziey, ażebyś
zamiast frożenia się mniey potrzebnego
na Rosyą, a parcyalności błędnej w rze-
czy Potencyi Pruskiej, pamiętał raczey
na tę Starożytną przestrożę *an nescis
longas Principum esse manus* i konwin-
kując siebie tym że jeszcze na papie-
rze

rze tylko mamy 100,000 woyska, niezapominał o prośbey prawdzie, ale pewney, że słaby niemierzy się z mocnym, i im bardziey pierwszy próżnym wysła się machaniem, tym bardziey przybliża moment swiego upadku; wołałbym mówię, abyś do naszej prywatney korespondencyi nie mieszał Mocarzów, lecz kiedy zapalem swoim i moiey krwi stopniem iednym gorąca przydałeś, muszę na odwrót powiedzieć, iż ieżeli Rossya w swoich woyskach krzywdziła i ubożyła Polskę, ieżeli Senatorow i Posła więziła, ieżeli Seymom dyktowała Ustawy i formę Rządu, ieżeli pomimo uroczystego zapewnienia w Roku 1764 oderwała część kraiu, a z tych powodów nie miła Polakowi stała się; niewidzę coby zarabiała na większą ufność w Potencyi Pruskiej, którey woyska w Roku 1773 nierównie bardziey iak Rossyiskie wydziwiała w Polfcze; — która w taxie towarów Wisłą płynących nad ceny zwyczajne wygurowaney, nie dwanaście podług Traktatów, ale i do trzydziestu procentów od handlujących wydiera Polaków; która

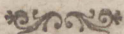
Gdańsk

Gdańsk iedyny ieszcze skład handlu Polskiego, wszelkiemi sposobami gniecie dla tego, aby to Miasto poddało się dobrowolnie, a tym sposobem Polak haracz uflawny płacił od swoich produktów na Komorach Pruskich; która w protegowaniu kupców i żydów swoich, Miastu Kownowi i J. W. Pacowi na kilkakroć sto tysięcy sprawiła szkody; która w zmo-wnym kontrakcie z Cesarzem na sol uczynionym podatek tylu Milionów Czerwonych Zł do Roku nałożyła na Polskę, ile Milionów dusz bez tego pierwszey potrzeby towaru obeysć się nie może; która nakoniec nietylko pomimo uroczystego oświadczenia w Roku 1764 te wzięła Prussy, do których pretenzyi za tytuł Króla, była się zrzekła, ale nadto do partycypacyi w podziale dobrowolnie przypuściła Cesarza w naypierwszym zia-chniu się Monarchow w Neuślad, a Rossyą wojną Turecką zmęczoną do wzięcia części takż przymusiła. —

Niemasz więc co chwalić żadnemu z tych, którzy ze słabości Polskiej użytko-

B

wać

wać, chcieli, i użytkowali; a przeto niewidzę ja we wszystkich minionych zdarzeniach, coby jedną Potencją nad drugą powabnieyszą czyniło; ieżelibym zaś nieparcyalnie miał mówić wedle pozycyi dzisieyszey, Polska wzrostu swiego tylko szukająca, a skutecznie nabyć onego mogąca, dla wojny Sąsiadów na moment od despotycznej opieki oddalonych, gdy do tey Potencyi przychilić się skuteczniey może, która do powolności ma większe powody; pewnie ratunku nie znajdzie w Gabinetcie Pruskim w szczęściu i spokojności bliżey tego i skuteczniey pilnować mogącym, aby Naród ukrzywdzony nie był w stanie, kiedyż tedy zemśczenia się krzywdy swoiey.

 Nie mówię o Królu panującym w Prusiech, którego sentymenta moralne są zupełnie dalekie od zawistnych zamiarów, lecz i Królowie najlepsi niemogą iść za pociągami serca, gdzie interes powagi Tronu, pomyślności Narodu, i zabiegów jakoby wczesnych dyktują przez usła bezwzględnych na wszystko Ministrów
prze-

przeciwnie skłonnościom prawidła, gdzie systemma polityczne od wielkiego Poprzednika zostawione, żyje w tych Gabinetu uczniach, którzy inaczej niewidzą Stanu Europy, iak w układach od ukoronowanego Preceptora im zostawionych; mogę wszakże wtym się mylić, ale te są moje widoki, w których deklaracya nawet ziawiona na początku Seymu, bar-dziej mnie ieszcze umacnia. —

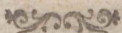
Wziąwszy ta Deklaracya ussumpt od wydania iakoby sekretu Dworu Petersbur-skiego zwraca Polskę od Allianfu z Ros-syą przez wystawienie skutków niepomyśl-nych Nayiaśnieyszego KROLA Jmci Pru-skiego Resfentymentu, i otwartey nieprzy-iaźni Porty, lecz na odwrót iakież zawie-ra to pismo ofiary? O to! gdyby nowy mógł potrzebnym być dla Polskiej Al-lians, ofiaruie odnowienie z dawna trwa-jących Traktatów, a daley tłumaczy się wyraźnie ta Deklaracya aby całość Pol-skiej ostatniemi Traktatami zabezpieczo-ną została; lecz te wszystkie wyrazy nie-pokazują w zamysłach Gabinetu Berlin-
B 2 skiego

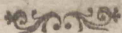
skiego chęci raczey zatrzymania kraiu zabranego, i ukrzepienia tych to samych Traktatów, z powodu których burzy się partya opozycyi na Rosyą? —

Oto niżej! oświadcza się wprawdzie Król Jmć Pruski, iż nie jest przeciwnym aby Rzpta powiększyła woysko swoje, i doprowadziła potęgę woyskową do stopnia większego upoważenia, ale dodaje ostrzeżenie, aby kto na złe nieużył tych sił powiększonych, a w tym tłómaczenia się sposobie, czyli nie zdaie się uwalniać na moment tylko cugłów, a zarazem nagle wstrzymywać? Na koniec w dwóch ostatnich Deklaracyi periodach, ta prawdziwych patryotów i dobrych Obywatelów Polskiej do łączenia się zaprasza, a razem wsparcie i najsłodszy pomoc, końcem utrzymywania niepodległości, wolności i bezpieczeństwa Polskiej, obiecuje, ale i to czyliż wyraźną w kraiu nie zasiewa Scyssyą? z boiaźnią sprawiedliwą aby Historia protekcyi Konfederatom Barskim dawniey tak uroczyście obiecał, i nagle cofnięty nie była odnowioną.

Jak

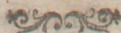
Jak Polska bez sił nie może, by najwyższych łamać Traktatów, bo ten nigdy słuszności nie ma, którego woli swojej mocą podeprzeć niemoże; iak Potencya Pruska wyraźnie w Deklaracyi wyrzekła, że trzyma się obowiązków ostatniego Traktatu, a dając pochoć Pol-
szczyźnie do szukania Alliansu z nią chce być Panią kondycyi; co z iedney w drugą napędzić może niewolę; tak żeby (co prawie jest niepodobnym) w Najjaśniejszym Fryderyku Wilhelmie przyrodzona moralność duszy, i przeważyla ostrość Gabinetu iego zamiarów co do losu Polskiej, nie każe roztropność obojętnym zawierzać Deklaracyi wyrazom, a tym mniej szepotom prywatnym użytych Ministrów, których słów i zapewnień umię-
ia się wyrzekać Panowie gdy tego potrze-
ba; — przykład zaś Hollandyi nie kon-
winkuje mnie bynajmniej dla tey którą
na wzajem kładę paralleli słowniejszey
do interesów Polskich iak mi się widzi
odkomunikowaney mnie w liście osta-
tnim, a na parcyalney tylko kalkulacyi o-
fadzoney.

Burzyła Hollandyą fakcya Francuzka pobudzając Naród przeciw formie Rządu i Prerogatywom Sztathuderatu, Rossya zaś w Polfcze i Formę Rządu przez trzy Potencye wprowadzonego chce ocalać i przy powadze Tronu obstaie; polityka Gabinetu Pruskiego w Hollandyi całą usilnością dokazała tego, że Forma Rządu utrzymaną została, taż zdaie się w Polfcze przeciwnie zakrawać pobudzając do przewrócenia tego czego z Rossyą dwa inne Dwory współ Gwarantujące stały się w Roku 1775; interes krwi rządził Potencyą Pruską w Hollandyi aby zemśczone zostały krzywdy Sztathuderowskiej Familii podzielane, a wspaniałomyślne tamże kłotni domowych zaspokoienie wieczny zaszczyt sprawcy pokoiu przyniosło; w Polfcze tych związkow dzisiaj nie masz, a chociażby były iakie w projektach, przeciwne już się pokazują robot politycznych z nieszczęściem kraju skutki; w Hollandyi na koniec zaszczepiona oliwna roszczka Aliansem mocnym zakwitła pomysłnie, w Polfcze lękać się potrzeba, aby zębate rozruchow zasiewy
nie

nie sprawdziły Kadmusa bayki w okrutnym uzbroieniu Obywatelow na przeciw siebie. — Może u nas iak w Hollandyi ziszczenia własnych widokow wszystkie Sceny zakończą, lecz kiedy bez krwawego zburzenia nowy stan przelew nie nastąpi dobrowolnie do tego spieścić nieszczęścia, ani uwaga roztropna, ani miłość Ojczyzny bezstronna nie radzą.

Wszakże powtarzam ieszcze raz, że mogę się mylić, lecz wybaczyć Polakowi potrzeba, gdy wedle przyśłowia i na zimno dmucha, gdy w słabości kraju y Rządu wszystkiego od mocnych lękać się powinien, zwłaszcza w dzisiejszych okolicznościach gdzie los wojny nie pewny w iednym momencie odmienić dekoracyą Sceny potrafi przeciwną temu co się dotąd słyszeć daie, ktoby z rozsądnych przed Rokiem po zapaleniu się wojny nie był rozumiał że Porta dwom Sprzymierzeńcom przeciwko sobie tym mniej dotrzymać będzie mogła, im bardziej nie długo pierwey od iedney tylko

Potencyi poniżoną zaślala; ktoby z Polakow i rostopnych Patryotow nie był dostrzegł awantazu dla Oyczyzny w sprzymierzeniu się z mocnemi, chociażby i zaczepnie przeciwko Porcie, nabywając przez takowy Allians reprezentacyi w Europie z ukrzepieniem Rządu i zatraceniem niemiłej Gwarancyi. Jeżeli iednak dziełem Opatrzności zdaie się to bydź, że Polska do Alliancyi nie była wdana w początkach, dla tey samey przyczyny i zupełney nie pewności nie mogę bydź tego zdania, aby taż Polska na drugą zupełnie przeważyla się stronę, y dla tego drzę (iako powiedział) słysząc co Patryotyzm zbyt żarliwy przedsię bierze zbyt wczesnie nie mając sił powiększonych, a publicznie oraz otwarcie wywracać usiłując Gwarancyą wtedy, kiedy przeciwnie niedościgłemi Gabinetow nurtami cały Gmach Narodu Polskiego może bydź podkopanym; inna cale postać byłaby wszystkiego, gdyby Polska albo do Konfederacyi Niemieckiey zaproszoną, albo do Ligi Angielskiey i Hollenderskiey z Pruskim Dworem przypuszczoną była, bo

w ów

onego czyny i od wszelkich inkonweniencyi zaſłaniający, gdy w podatkach funduſz na toż woysko uradzonym zoſłanie, w ów czas naylepiey i bez boiaźni ſłuchać i przyimować będzie można tak Rad Sąſiedzkich iak tychże powolności.

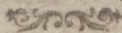
Ze wſzyſkiego co czytam i ſłyſzę nie mogę iż tak śmiało powiem, budować ſię i miaſto głoſno wſzędzie brzmiącego pa-tryotyzmu, pozory onego tylko ſtronność ukrywaiące upatruię: ani ſię to mieſcić w głowie moiey może, dla czego z tylu wybranych z Narodu Mężow nie robi ſię ieden partyi Oyczyſtey; Szefem którenby w grzeczności i winnym każdego ſaſiada powaſzeniu bez ſlepey powolności lub niewczelnego narażenia ſię, haſło to nayprzyzwoitsze i iedyne podnioſł, którym mowę ſwoią J. O. Xiążę Marſzałek Konfедераeyi Litewſkiey zakończył, *ut Patriæ fit bene*; bo tego partya naylicznieyſza zapewne umneyſzając przewagę Intryg y początkowe roboty przyſpieszyłaby, i to zbawienne zdanie J W. Biſkupa Płockiego, podparte przez
J.W

JW. Rzewuskiego Posła Podolskiego, za-
 skutecznic starałaby się co do Poselstw
 wysłania, które jeżeli uradzić się może,
 nie małym losu Ojczyzny stanie się pe-
 wnie podfyceniem: Mówię zaś jeżeli, bo
 iako w prywatnym stanie, każdy Pan do-
 mu może przyiać, albo nie przyiać kogo
 się podoba, tak do wysłania Posłów za
 Granicę, niedosyć jest własney chęci Po-
 laków, osobliwie w stanie dzisieyszym
 Europy, kiedy w zamaconych prawie
 wszędzie interessach każdemu Gabinetowi
 bliżey jest myśleć o sobie, kiedy z tego
 powodu żadna z Potencyow etaczą-
 cych Polskę, i z niemi sprzymierzonych
 niezechce może zawrzeć Allianśu, pokąd
 ubogiemi i bezbronnemi będziemy, a cho-
 ciałby i chciała, ten dla Polskiej pożytku
 nie przyniesie, z przyczyny iż woli mo-
 cnego i propozycyom onego uleść będzie
 musiała, i kiedy nim uprojektowane woy-
 skó na pewnych nogach stanie, pokoy
 zawartym bydz może, a w onym oprócz
 Porty chyba iedney, nikt o losie Polskiej
 niepomysli, tak z mniey dbających, iak
 urażonych Sąsiadów; Co wszystko iakie?
 gdzie?

gdzie? i z czym te Poselstwa wysłane być
maia? dojrzałego i zimnego załanowie-
nia się wyciąga.

Jeżeli za światelkami ubiegać się nieze-
cheesz, uznasz zapewne prawdę i bezstron-
ność tego wszystkiego, com jako przyjaciel
dotknąć i wyrazić starał się; że jednak da-
łeś mi pochoch do otwarcia myśli moich
w delikatney nazbyt materyi, powracam
do najmilszego tytułu Oycowskiego,
ażebym pod błogosławieństwem zalecił
ostrożność, tak w okolicznościach dzi-
siejszych, iak w rzeczy tych uwag mo-
ich, które dla twoiey iedynie nauki prze-
syłam, bo nie iest iakom powiedział rze-
czą partykularnych glosować postęпки
Mocarzów; a dawno w starożytności po-
wiedziano, że biada temu, co palce swo-
je między drzwi wsadza. Wreszcie niech
i to będzie dla ciebie Synu nauką w przy-
stosowaniu wierności Obywatelskiej do
potrzeb zbiednionej Ojczyzny, co Kam-
bizes ze skóry odrzeć iednego z swoich
Satrapów, a nią pokryć kazawszy Sąd-
owe krzesło, na którym po Oycu Syna
osa-

osadził, dał był w pamiętney przestrodze
napisaney na tymże stołku: Sit tibi lucer-
na pellis, sedesque paterna, a manibus re-
feces munera, ab aure preces. — Co ia
tak tłumacze dla ciebie:

W biednym Oyczyzny stanie miej
przykład gotowy

I minionemi błędy bądź tak wyuczo-
nym

Byś od ucha odpędzał ludzace namo-
wy,

A Świętokradzką dłonia nie był prze-
kupionym. —

Jeżeli chcesz ażebym był bez przesłanku
wiernego Oyczyzny i dla mnie naydroż-
szego Syna.

Szczęśliwym Oycem,

N. N.

P. S. Odchodząca poczta nie pozwala
mi zaraz podać Ci uwag moich wzglę-
dem Woyłka i Starzeństwa nad nim,
względ-

względem Seymu uślawicznego, którego niebacznie potworem nazywałś, a najbardziej w rzeczy zapędliwego zdania Twoiego w obiekcie J. W. Generała Artyleryi, którego lepiej szanować powinienbyś, w czym zaś wszystkim później przełożę Ci co myślę, jeżeli powolność i wstrzymanie twoich zapędów, pozwalac mi będą nadziei dobrego skutku w umyśle i konwikcyach twoich. —

LISTY POSŁA

DO OYCA NA WSI MIESZKAJĄCEGO

ODPOWIEDNE

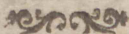
w okolicznościach Seymu terazniejszy

ZATRUDNIAJĄCYCH.

CZĘŚĆ DRUGA.

Roku 1788.

LIST OYCA

DO

TEGOZ SYNA.

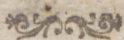
W tymże dniu 4. Listopada.

Ledwo Poptylion z Pocztą wyprawionym zosłał, kiedy twoy Stryi, a moy droższy z obioru przyjaciel, a niżeli z przypadkowego losu rodzony, nadesłał był uwagi swoje pod tytułem *Szlachcica Wieśniaka* z usilnym żądaniem aby w Warszawie rozrzuconemi były, posyłam więc to Dzieło na twoie ręce Synu, pożytkując z nadarzoney okazji do zakończenia tego, w czym zamilczać Obywatelstwa prawo niepozwała. —

Będą zapewne mówić w Warszawie iedni z pogardą wierney myśli Wieśniaka, którego Dworskim podchlebcą nazwą, będą drudzy wysmiewać zarazę politykowa-

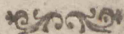
kowania, która się i na Parafie rozeszła,
 chociaż nie samych to Seymowi przyto-
 mnych Arbitrów jest przywilejem oświe-
 canie Pośłów, a Sędziami (bo to wyra-
 ża Arbitra słowo) poważnieyszymi bydz
 mogą oddaleni, aniżeli hałas, tłum, i
 wstyd czyniący Stanom w Izbie; nad
 wszystkich zaś naygorzey potępiac Wie-
 śniaka będzie Stan Woyskowy, to mnie
 jednak wszystko nie odwodzi od winne-
 go piśma uwielbienia, które za odpo-
 wiedź i tobie Synu daię na zapytanie w
 materyi woyskowej, z którego wyimiesz
 to wszystko, co w układzie albo Departa-
 mentu albo Kommissyi, iak z większości
 wypadło, iuż zapewne gdy to piśzę, być
 pomieszczonym bardzo łatwo będzie
 mogło.

Z doniesienia ostatniego domyslać się
 powinienem, że iuż determinować mu-
 siały Stany co ma rządzić Woyskiem, że
 jednak decyzya w tey mierze za przestą-
 pienie naypierwszego progu poczytana,
 większego pożytku w prawodawczej
 pracy nieprzyniosła, iak że z siedmiu czy-

li ośmiu projektów połowa póydzie na bok, a trudna definicja owej woyskowej władzy, każe się spodziewać podobnych trudności nad każdym punktem, z trzydziestu iak w projekcie Kommissyi o sobliwie nayduie się, czas po temu jest ieszcze a żebym do uwag Szlachcica Wieniaka przydał co myślę. —

Chwałę i wielbię cokolwiek we wszystkich projektach gorliwość obywatelka pomieścić chciała dla ubezpieczenia całości kraiowej od iak cokolwiek bądź przemocy, lecz przyznać muszę że iak żadnego z projektów całkowicie bym nieprzyjął, tak podobnie żadnemu nie znalazł zupełnie do odrzucenia: tu bezstronna patryotyczna ta partya, o której namieniem ci w liście ostatnim, miałaby piękne pole do medyacyi Króla z Hetmanami w tych zyskach i stratach, które tym łatwiey ugodzić można, im więcej to na uwidzianych po większey części gruntuie się celach, i z tey to przyczyny prócz innych gorzę się z wyrazów listu twoiego uwłaczających nieśluszenie duszy i charaktero-

wi J.W. Generała Artyleryi, którego i owszem wielbić powinienbyś, zamiar w projekcie J.W. Poznańskiego do medycyi przeciwnych zdań dążącego być może że i ten szkodliwy projekt przerobienia, potrzebuje, gdy jednak łatwiej naprawować, a niżeli co nowego budować z gruntu, zawsze wdzięczność jest obowiązkiem dla tego, który pracę rozumu i serca gotową pod polor i wykształcenia podaje.

Co za przyczyna więc srożenia się na to, co jest tylko projektem, a co może dla słowa szczególnie tego Departament okrzyknionym zostało, albowiem inaczej, i pod nomenklaturą Kommissyi, pewnie wdzięcznieyszą otrzymałoby aprobacyą; Co za przyczyna dla podanego środka do ugody dwóch przeciwnych partyów zapomnieć w jednym momencie zapędney żarliwości te wszystkie prawdziwego patrioty zasługi, które w równości nad innymi wywyższają J.W. Generała Artyleryi, czy to w pracach żołnierskich, czy w życiu Obywatelskim, czy
w ofia-

w ofiarach majątku i zdrowia dla Oyczy-
zny, przykładem bydź mogącego wie-
kom następny; iabym pojąc tego żadną
miarą niemógł, gdybym w czytaniu
zdań Seymujących nieznaydował wszę-
dzie Crisim iż tak powiem kraiową zdro-
wie przyfzłe z przesilania się, albo, co
nie day Boże, śmierć bliską rokującą. kto-
by się jednak spodziewał takiego skutku
oczekiwaniom przeciwnego, w takiey
chwili do którey może podobney nie bę-
dzie miała polska czekaney od oney z upra-
gnieniem tak długo. Winzuią sobie nie-
którzy z prawodawców dzisieyszych, że
niebyli uczestnikami Seymów 1775 i
1776, ia zaś płakać będę na ten moment,
który mnie do utrzymywania ciebie po-
stem pubudził, ieżeli będziesz iednym z
tych co Oycyznę zagrzebią, albo co
prawdziwych patryotów z dobrych myśli
i starań sprowadzą, bo wystawuiąc sobie
Antuzyazm patryotycznym nazwany, i
potakiwanie Arbitrów huczne, a słysząc
w kłotniach nawet z powodu interessów
politycznych urosłe, lękam się tych czu-
łych na zapracowaną sławę Obywate-
C 4 low.

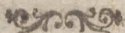
lów, aby w naylepszych inteneyach zahukani, niezbaczali z toru dla lechliwey miłości siebie samych, i między własną konwikcyą, chęcią przyślugi powszechności, i popularnością błakający się aby na Sokratesa zdaniu niekończyli, hoc tantum nos scire scimus, quod nihil scimus. —

Co jednak ten Filozof mógł w czasie swoim powiedzieć o niepewności nauk zabiegłych niepowinno seymuiącym służyć, znać obowiązany co dobrego a co złego dla kraju. Ze zaś każdy Obywatel jako wierny Syn Ojczyzny, wszystkie zdatości poświęcać powinien dla pożytku kraju, mniej zważając na chlubę, i co świat mówić będzie, idę dalej do tych uwag szczególnych, które za supplement do zdania Wieśniaka posyłam ci w duchu prawdy bestronnej. —

Gniewać się mogą woyskowi, że ich od Prawodawstwa mój Szlachcie chce odłączać, lecz niech na moment dla konwinkowania siebie dostatecznego wyzuią się ci z osobistości a znajdą zapewne iż troskli.

troskliwość Stanu Cywilnego nie jest próżna, i że boiaźn tym sprawiedliwszą jest nadal, im bardziey smucącym jest przykład dzisieyszy w szczerpłej garści iuż przewodzących, i po Zolniersku o prerogatywy umawiających się. — Jeżeli iednak ugoda miałaby się kończyć ta kwestya, niebylbym od tego a żeby z każdego General mógł być Woyskowy Posiem, lecz passivé czyniący w materjach woyskowych, i od Seymików aż do zakończenia funkcyi, aby za urlopem był za Cywilnego miany, z zupełną od Sądów Cywilnych dependencyą, aby Senator zaś żaden nigdy nie był woyskowym.

Co do władzy nad woyskiem naywyższej, tyloliczne do niesienia Brata twoiego Konfylliarza, przekonały mnie wczesnie o różnych inkonwencyach ztąd wypływających, że Kommissya w Radę włączoną została, a moje przekonanie złączone z mocą Argumentów ktore w Mowach poselskich czytałem, każą mi się spodziewać że pewnie utrzymać się

musiała pluralitate Kommissya; w nadziei
tego uwidzenia zatym, gdy w czas ie-
szcze pewnie ten mój list dojdzie do
twoich rąk, następujące co do ułoże-
nia teyże Kommissyi komunikuję myśli
moie stosując one do projektu pod tytu-
łem: *Kommissya Woyskowa, oraz Ustano-
wienie Rządu i Kommendy Woyska*, który
mam przed sobą, a prolog do mego pro-
jektu J.Wgo. Poznańskiego reformowane-
go aplikując całkowicie, i tak Kommissyą
złożyłbym, nie z osmnastu, bo skarb ubo-
gi, aby tyle opłacał, lecz z Osób trzynastu
zawierając już w tey liczbie i dwóch Het-
manow Wielkiego i Polnego, alternative
z Koronnych i Littewskich pomieszczo-
nych, do których dwóch dodałbym Se-
natorów z Korony i z Litwy po jednym
a 9 ze Stanu Rycerskiego po trzech z ka-
żdey Prowincyi, między temi zaś Kom-
missarzami pięciu tylko Woyskowych
pomieściłbym, a resztę Cywilnych, z
Woyskowych zaś oprócz Hetmanów, nie
kogo innego iak z pomiędzy Strażników,
Oboźnych, i Rotmistrzow z excepcyą bę-
dących aktualnie w służbie, a przeto pod
Kom-

Kommendą Kommissyi, na przyśięgę
i cały punkt drugi projektu zupełnie zgo-
dziłbym się. —

Do trzeciego punktu dodałbym na koń-
cu Reflexyą sprawiedliwą Szlachcica Wie-
śniaka, i tak po słowach *przydywać ma*
napisałbym, „w czym, aby między Cy-
„wilnemi, a Wojskowemi nie było sprze-
„czki gdy Hetmani prawem 1786 otrzy-
„mali w Senacie Stalla dla siebie, a Ge-
„nerałowie Artyleryi Marszałka Rady
„przy Tytule Wielmożnego prerogaty-
„wy mieć powinni z pierwszeństwem
„przed Dygnitarzami; Generałów Lieu-
„tnantów, więc z Dygnitarzami po obo-
„żnych W.W. Generałów Maiorow
„z Podkomorzemi, Szefów, Kommen-
„dantów i Pułkowników z Chorążemi,
„Oberstleytnantów z Sędziami Ziemskie-
„mi, Maiorów z Grodzkiemi, a Kapita-
„nów z niższemi Urzędnikami powiato-
„wemi, Poruczników z Subdelegatami,
„Vice-gerentami, a iak w Litwie z Re-
„gentami i Rotmistrzami, Chorążych na
„koniec wyżej Szlachty, żadnego Urzę-
„du

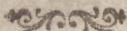

„du niemającej porównyujemy i umie-
 „szcujemy, z prefencyą zawsze jednak dla
 „Stanu Cywilnego w różnych stopniach
 „i excepcyą dla Rotmistrzów, Poruczn-
 „ków i Chorażych Kawaleryi Narodo-
 „wey, którzy wedle Stopnia w Woysku
 „aby poczytanemi byli, mieć chcemy. —

Czwartego punktu tę odmianę radził-
 bym, ażeby codziennie były Seffye, nie-
 wiele czasu zabierające, osobliwie że ran-
 ne będą i być powinny. —

Piąty punkt również iak 12ty, iedyną
 całego projektu może być zawadą, z
 przyczyny, iż zawierają oba Obiekta nay-
 lechliwsze obu stroną nieufność między
 Dworem i Oppozycyą do zabiegłej czu-
 łości pobudzające, gdy iedna drugiey
 partya udzielność pozwalać niechce abso-
 lutney, a Pátryoci mniemają że wypro-
 wadzona Kommissya z Rezydencyonalne-
 go Miasta, od influencyi, oddaloną bę-
 dzie, lecz dobrze Wieśniak powiedział,
 że gdzie bądź ta byćby mogła, zawsze
 od influencyi Król oddalonym nie zosła-
 nie

nie na podobieństwo Trybunałów, w
w których acz nie w Warszawie sądzą-
cych się, wyroki wedle myśli Dworu by-
wają głoszone; Ja zaś dodam że nawet
dla zabieżenia gorszym skutkom, lepiej
ażeby Głowa Narodu, i Król Państwa
przemagał w Kommissyi a niżeli drobna
kraiowa fakcya, bo myciy osobistości
szkodliwej mieć zawsze będzie Król, a
niżeli nam równy, bo jeżeli po ludzku
rzeczy brać mamy, i w Kommissyach
nie Aniołów, ale ludzi tak błędnych, iak
sami jesteśmy mieć musimy, przyzwo-
tiza parcyałność dla tego który całemu
rozkazuje kraiowi: bo jeżeli uzbroić się
chcemy przeciw szkodliwej zagranic-
znych polityce, więcej możemy być
pewnemi, że Sąsiedzi dla swego interes-
su niedopuszczą, aby Król Polski przy
Woyску strasznym stał się, kiedy i owszem
tychże jest i będzie obiektem umacniać
Panów w Polsce przeciw Tronowi dla
uwiecznienia zamieszków, kraiowych,
tak pożytecznie zawsze tymże służą-
cych. — Wreszcie o Króla w Polsce
tak iak wszędzie gdy wszystkie wewnętrzne
i zewnątrz

i zewnętrzne potrzeby obciążają się, i z tego iedyne go centrum wychodzą te promienie które na wszystkie rozlegając się strony wszędzie światło przyświecające, i wzrost oraz życie dają, moim zdaniem na konwikcyi bezstronnej wzmocnionym byłoby, aby w tym punkcie piątym po tych słowach, „*Kommanda Generalna Wojska*,” dodano było, oprócz „rozlokowania Dywizyów, które wstana-
 „nach, a wyznaczenia miejsca do obo-
 „zowania, albo ruszenia Kommend zna-
 „cznych z stanowiska, które w Radzie
 „nam samym, podług tego co niżej re-
 „zerwujemy,” po tych zaś słowach „*Władzę swoją ograniczających;* chciał-
 „bym zamiast tego co daley idzie, aby
 „pomieszczono; donosząc nam Królowi
 „i Radzie o zdarzeniach, które jeżeli bę-
 „dą w okolicznościach kraju wewnętrznych,
 „My KROL Komplet Kommissyi na Ses-
 „syą Rady in pleno wezwiemy, i wraz
 „z tąż Kommissyą per vota secreta, co
 „będzie należało uczynić, poślanowie-
 „my; jeżeli z Zagranicznych wynikną po-
 „wodów, władzę Naszą w Radzie prze-
 cho-

„chodzących, na Seym extraordinaryi-
 „ny instantané Senat i Posłów Ziemskich
 „ex decisione pluralitatis per vota secreta
 „pleni wraz z Kommissyą albo w przy-
 „padku zaprzeczonego wtey mierze Tur-
 „num, Kommissyi żądać od pieczętarzów
 „tego zwołania pozwalamy, a tym osta-
 „tnim dopełnienie rekwizycyi nakazuie-
 „my,, —

Szósty punkt całkiem zostawiłbym, a
 siódmy i ósmy cale wyjąłbym dla po-
 mieszczenia onego pod inny tytuł udziel-
 nej Konstytucyi sądowość Kommissyi
 zawierający. —

Dziewiąty i dziesiąty mogą zdaniem
 moim pozostać iak są ułożone w proie-
 kcie, a jedenasty pod tytułem Sądowni-
 ctwa umieszczając, co do dwunastego,
 niechciałbym, ażeby Kommissya przena-
 szala się z miejsca na miejsce, lecz ta za-
 wsze i permanenter tam była, gdzie Król,
 co do pensyi na koniec w punkcie 13tym
 tę tylko odmianę uczyniłbym, żeby co
 do Urzędów przywiązane już mają, te-
 mi

mi się kontentowali, a 14ty do sądownictwa odkładając, 15ty i 16ty zosławilibym cały. —

Dalsze punkta aż do 22go obiekt sądownictwa mające opuściwszy tantisper, co się tycze 22go i kollei Rapportów, tę zdawałoby mi się ustranowić naynaturalney tak że od Regimentów i pułków, Brygad i Artyleryi do Generalów Majorów swoje oddziały mających w Dywizjach, a od tych do Generalów Lieutenantów Dywizyami kommanderujących przesyłane byćby powinny, do których to ostatnich i z Brygad Kawaleryi Narodowey iść mają, Generalowie zaś Dywizyami kommanderujący, równie iak i General Szeff Artyleryi do Kommissyi Woyzkowey Rapporta, gdy przesyłać będą, ta ostatnia aby do Króla w Radzie o wśzyskim raportowała, a odtąd kancelarya Woykowa Królewska w Departamencie Rady Woyzkowey naydowała się. —

Punkta 23 i 24ty oraz 26ty pod osobny tytuł obozowania i munistrów oraz
Kom-

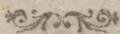

Kommissaryatu Woyskowego umieścić bym, a 25ty tak iak jest w projekcie zostawiwszy, dodałbym do niego sprawiedliwe Wieśniaka uwagi, i to na początku wyraziłem z modyfikacyi końcem uspokojenia Stanu Woyskowego, a zarazem uwolnienia stanu Cywilnego od niebezpieczeństwa i przemocy Żołnierza.

W 27 punkcie, jeżeli Generałowie Inspektorowie koniecznie widzą się być potrzebni, lubo i kontra z Wieśniakiem trzymam, tę odmianę uczyniłbym, iż rzeczeni Generałowie Inspektorowie po dopełnieniu swoiey Lustracyi Raporta do Kommissyi tylko Woyskowej odsyłać powinni, a co się tycze 28 punktu ten zupełnie wyrzuciłbym, ponieważ Hetman nie zasiadający w Kommissyi, kiedy będzie miał swoią Dywizyą, sam jest pod Starzeństwem naywyższej Woyskowej Magistratury; a prezydujący w oney, z kolei może wyznaczać Lustracye, lecz nie sam ale z Kollegami, — 29ty punkt podobnie wyrzuciłbym z przyczyny że przytomność Króla w obozie pod czas

D

woy-

woyny, sama za sobą ciągnie naywyższą tegoż Kommandę, od nikogo na świecie zaprzeczoną bydz niemogącą; w nieprzytomności zaś Króla, nieznam słuszności powodu, aby Rzeczpospolita wiązać sobie ręce prawem miała albo niepotrzebnym, iezeliby go przestąpić musiała, albo szkodliwym, iezeliby do potrzeby wojny mogła dostać cudzego, lub wybrać pomiędzy swoiemi doświadczonego w sztuce wojenney Generała, zwłaszcza w takim razie, kiedy nie zaszczyt i prerogatywa Urzędu, ale umiejętności i doświadczenie na ratunek Ojczyzny zawołanemi bydz powinny.

Punkt 3oty zostawiając cały, przydałbym, iż kiedyby dla choroby Hetman który kolei niepilnował swoiey, nietylko attestatum teyże choroby do Kommissyi posłać powinien, ale wyzdrowiawszy za przyśiadzby mu należało realitatem infirmitatis. — Ostatni zaś punkt 3iszy gdy całe bezpieczeństwo Stanu Cywilnego zawierać ma i powinien, ten w następującym sposobie życzyłbym, ażeby był ułożony.

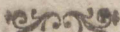
żony. „Gdy Stan Woyskowy będąc zabę-
 „spieczeniem swobód i prerogatyw Oby-
 „watelskich, z natury iednak swoiey musi
 „koniecznie zosławać pod surową subor-
 „dynacyą, na którey się karność woy-
 „skowa gruntuie, obawiać się przeto na-
 „leży kiedy się na obradach seymikowych
 „naydować będzie woyskowy, ta osła-
 „subordynacya, do której przywykł, sen-
 „tymenta iego nieprzemieniły wszystkich
 „osób tego stanu, z obywatelów w wyko-
 „nywaczów wyższey woli, dla czego
 „zostawiwszy przyzwoity szacunek i
 „wdzięczność Stanowi Militarnemu, któ-
 „re iemu tak z służby iego, iako i z Oby-
 „watelstwa należą, mieć chcemy aby za-
 „den Towarzysz z Kawaleryi Narodo-
 „wey, a z Gwardyów, Regimentów, Puł-
 „ków i Korpusu Artyleryi żaden Kadet,
 „lub Officier Subaltern na Seymikach
 „Woiewodzkich, czy to w własnym czy
 „przybranym ubiorze nieznaydował się.
 „a z Sztab-Officerów podobnie żaden
 „ktorenbym w własnym Woiewodztwie
 „czyli Powiecie wartuiącey niemiał pos-
 „sessyi dziedzicznej od Zł. 50,000 nay-
 D 2 mniey,

„mnicy, a gdyby który przestąpił to pra-
„wo, tedy *ad cuiusvis instantiam* do Sądu
„Ziemskiego czyli Grodzkiego zapozwa-
„ny, *præcisa appellatione* sądzonym być
„ma, a Sąd za samo znaydowanie się w
„czasie Sevmiku wzwyż wyrażonych mi-
„litarnych Osób, oprócz przestępstwa, ie-
„żeliby iakie naślapiło, którego ukaranie
„podług praw kraiu wymierzone będzie,
„dwoma tygodniami więzy, i tyśiącem
„Grzywien, *irremissibiliter* karać powi-
„nien, a ta kara nietylko na osobę co do
„pieniędzy ściagać się ma, ale ieżeliby
„winny nie był w stanie opłacenia, Bryga-
„da, Korpus, Regiment albo Pułk do opła-
„ty tych grzywien pociągnionym być po-
„winien; Sztabś-Oflicyerowie zaś maiący
„pignus w dziedzictwie iako wyżey, i ca-
„ła Generalicya lubo przytomną być mo-
„że na Seymikach w czasie iednakowo
„tychże nieinaczey będzie, iak za urlo-
„pem, i czy to w przeciągu Seymiko-
„wych obrad, czyli też w przypadku o-
„brania za Pośła którego z Generałów i
„Stabs-Oflicyerow, przez cały przeciąg
„urzędowania, ci woyskowi za powro-
„conych

„conych docześnie do Stanu Cywilnego
 „poczytanemi być powinni, i ażeby w
 „tym całym czasie Juryzdykeyom Cywil-
 „nym zupełnie byli podległemi mieć chce-
 „my, i ustanawiamy, warując i determinu-
 „jąc ażeby z pomiędzy Militarnych nay-
 „więcey po iednemu tylko z każdego Ge-
 „nerału na Posłow wybierać mogło Oby-
 „watelstwo, a ci wybrani równie iak i
 „Senatorowie, którzyby w służbie aktual-
 „ney woyskowej zostawali do śmierci,
 „czyli abszeytu z pomiędzy terażniey-
 „szych, (bo nadał Senator żaden woj-
 „skowej rangi mieć nie będzie powinien)
 „w materyach woyskowych na Seymie
 „passivé się mieli, i do examinu Kommiss-
 „syi Woyskowej wyznaczonemi nieby-
 „wali,,. —

Z tych zatym punktów pierwszy, iako-
 by materyi woyskowej Rozdział ułoży-
 wszy pod tytułem Ustanowienia władzy
 naywyższej nad woyskiem; drugi od-
 dział pod tytułem ustanowienia Sądowo-
 ści z tych następnych punktow zdawałby
 mi się nayprzyzwoitszey, idque —

Pod Nm. 7mym — Projektowi zawsze tego jednego, o którym mowa po tych słowach: *w materjach wypływających z służby* dodałbym „czy to via appellatio-
 „tionis z Instancyow Dywizyjnych i Są-
 „dow Cywilno - Wojskowych w Powia-
 „tach czy to via reversionis z Kommis-
 „syow i Kriegsrechtow przez nią wyzna-
 „czonych,, a daley po tych słowach *mię-
 „dzy Obywatelom zaś i wojskowym* doda-
 „włzy „tam ex Actoratū quam reatu w Spra-
 „wach wynikłych, a nie ze służby po-
 „chodzących. Sądy Cywilno - Wojsko-
 „we podług punktu poniższego postana-
 „wianey,, resztę zaś zupełnie wymazał-
 „bym, a co do punktu 8go na tych sło-
 „wach tenże zakończyłbym *sprawić się*
powinna.

Jedenasty punkt ponieważ mieysce
 swoje mieć powinien w końcu tego o Są-
 dowości oddziału, i w tym ułożeniu niżej
 się o nim opowie; co do 14go, chciał-
 bym ażeby dodanym było tam gdzie o
 Pisarzach i Regentach mowa, że sposo-
 bem już wprowadzonym po jednemu tak
 na

na Koronę iak i na Litwę Pifarzu i Regencie woyskowym Kommissya mieć powinna, a w końcu tegoż samego punktu, ażeby dodanemi były następujące słowa „Pilarz, nuiąc aby ani Pifarze i Regenci, ani Kancelarzyści i Subalterni nie frymarczyli stopniami, lecz podług zasługi i wartości Subaltern na Kancellarysę, ten na Regenta, a Regent na Pifarza posępować. —

Punkt 17ty i dalsze aż do 21go inclusive zostawiłbym w całości iako bezpieczeństwa zupełne dla Stanu Cywilnego zawierające, odmieniłbym jednak w pierwszym punkcie, ażeby nie dwie Sessye, ale jedna i to zrana od osmey do drugiej po południu zachowaną bywała, a gdzie wzmianka o kadencyach ostrzegłbym, ażeby te winnych były czasach od kadencyow Ziemskich i Grodzkich, na końcu zaś tych wyrażonych punktow zapewniających Stan Cywilny Juryzdykcjami, w których sprawiedliwości dochodzić będzie mógł, tu naywłaściwiey obiekt bezpieczeństwa kraju całego wzglę-

dem czuwaiącey nad Kommissyą samą
 mocy pomieściłbym to, co w punkcie
 I itym projekt zawiera, a co z poprawa-
 mi, w takich słowach pomieszczonym być
 żądałbym w prawodawstwie nowym.
 „Na każdym Seymie po obraniu Marszał-
 „ka Izba Poselska zaraz 16tu Sędziów
 „do sądzenia Spraw niżej wyrażonych
 „z pomiędzy siebie, i w tymże samym
 „czasie Izba Senatorska 8 takichże Sę-
 „dziów z pomiędzy siebie do żadnego Di-
 „casterium nienależących, excepto Bisku-
 „pow, obierze następującym sposobem
 „to jest: na środku Izb obu mają być
 „wystawione Wazony takie w któreby
 „tylko można włożyć rękę bez sposobno-
 „ści zayrzenia w środek, a z tych wie-
 „dnym gałek 16, w drugim gałek 8 czar-
 „nych, reszta białych aby ogólna liczba
 „wynosiła gałek tyle, ile jest wszystkich
 „Senatorów obranemi być mających (po-
 „dług tego co się wyżej powiedziało)
 „i Posłów włożonych być ma. — Do
 „tego Wazonu każdy Senator eligibilis i
 „Posel przyśtąpiwszy jedną gałkę wyimie,
 „i zaraz ją publicznie pokaże, a UUr. Se-
 „kretarze

„kretarze Wielki i Seymowy, w obecno-
 „ści Nas Króla w Senacie, a Marszałka
 „Seymowego w Poselskiej Izbie, i Depu-
 „towanych do Konstytucyi niedowło-
 „cznie zapisywać mają który Senator, al-
 „bo Poseł, iakiego koloru gałkę wyimie,
 „a tak porządkiem wszystkich Senatorów
 „i Woiewodztw, gdy gałki wybrane bę-
 „dą, Sekretarz W. w Senacie i Marsza-
 „łek Seymowy z Deputowanemi do Kon-
 „stytucyi z rejestru pisanego ogłofzą,
 „którzy gałki czarne wzięli, a ciż Sena-
 „torowie i Posłowie w liczbie 24ch na
 „Sędziow Seymowych zostaną ogłofze-
 „ni do sądzenia Spraw następujących, to
 „jest gdyby Kommissya Woyskowa gra-
 „nice ninieyszym Prawem sobie przepisa-
 „ne w czymkolwiek przestąpiła, albo
 „gwałt iakikolwiek bezpieczeństwa, wol-
 „ności lub własności Obywatela uczyniła,
 „lub też przed ostatecznym przekonaniem
 „więzić, Żołnierzem Rzpltey odważyła
 „się, w tychże Sądach za uczynioną skar-
 „gą przez ukrzywdzonego, Kommissarze
 „Woyskowi sądzeni być mają; a gdy
 „taż Kommissya Woyskowa rachunek z

„czynności swoich seymuiącey Rzpltey
„zdawać winna będzie, do czego Depu-
„towani przyśięgli tak iak teraz do exa-
„minowania Departamentu Woyskowe-
„go, a dawniey do Kommissyi Woysko-
„wey było używanym na Seymie wy-
„znaczeni będą, tedy gdyby Kommissya
„składający w powyżey opisaney przy-
„padkach nie tak się sprawili, iak niniey-
„sze prawo mieć chce, lub one obojętnie
„podług woli swoiey tłumaczyli i nacią-
„gali, nietylko że zwykłego kwitu mieć
„od Stanów Rzpltey nie będą, ale nieod-
„włocznie w wzwyż rzeczonym Sądzie
„iako przestępcy praw sądzeni być mają;
„Sąd zaś rzeczony i na Konfiliarzów Ra-
„dy Naszey rozciągać się ma w rzeczy
„Artykułu 8go, a w czasie całego Seymu
„trwać i wszystkie sprawy y zażkarzenia
„utrzywdzonych przychodzące rozśadzić
„ma tak dalece, iż gdyby wszystkich
„Spraw w ciągu seymowania nieodśadził
„tedy aż do skończenia ostatniey i po Sey-
„mie rozśadzać będzie powinien. —

Pod tytułem nakoniec obozowania,
Mustry i Kommissoryatu, ponieważ 23ci
24ty

24ty i 25ty z punktów zawartemi być po-
winny, te w onych zdawałyby mi się być
potrzebnemi reformy, idque w punkcie
23cim, aby tak tenże poczynął się „Exer-
„citia wszystkie, porządek w Regimen-
„tach i Pułkach przez Hetmanów, jeżeli
„kommenderującemi będą, Dywizye,
„Generałow Inspektorow, Generałow-
„Lieutenantow i Maiorow dywizyjnych
„doyrzane mieć chcemy,, a dalej aby po
słowach *ośmiu Miesiącami* to było przy-
danym, „po doniesieniu Nam Królowi w
„Radzie w przed w punkcie 29tym,
„aby początek wyrzucić, aż dó tych słów
„będzie obowiązana, a cały punkt 26ty aby
„w następującym był ułożeniu. „

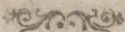
„Po ściągnięciu na miejscu obozowa-
„nia wnet Generał Lieutenant z Genera-
„łem Maiorem Dywizyą exercytować
„będą, a pisarz polny Koronny w Koro-
„nie, a Litewski w Litwie oprócz przy-
„padku choroby, w którym zdarzenia
„Pułkownik od Kommissoryatu zastąpić
„iego obowiązany, nayprzód kasę ka-
„żdego Półku przeliczy w likwidacye,
„któ-

„którą wszystkie pułki idąc do obozu go-
„tową iak do podania Kommissyi Woy-
„skowey mieć będą weyrzy, a potem na
„teyże Likwidacyi defekta, ieżliby iakie
„znalazł zapisawszy, też iako przez sie-
„bie zweryfikowaną zakonnotuie, aktu-
„alny w kassie, pułkow Remament pie-
„niężny przez siebie odliczony zapisze,
„i przy Raporcie Hetmanowi ieżeli bę-
„dzie przytomnym, albo ordynansowa-
„nemu, od Kommissyi odda, a drugi ta-
„kiż Rapport do Kommissyi odeśle, Ge-
„nerał Inspektor zaś Koronny z kolei w
„Koronie, a Litewski w Litwie z obo-
„wiązku przytomny, każdemu pułkowi
„przed exercytowaniem wystąpić każe,
„krzywdy ieśliby iakie przez korpusy na
„Kommendantów zaniezione były, wy-
„examinuie, w gatunek broni, mundu-
„rów i wszystkiego co Etatem pułkowi
„przepisano weyrzy i rozpozna, a nako-
„niec Raportem tak iak Pisarz polny do-
„niesie. Po których to odbytych cere-
„moniałach Hetman, lub w nieprzyto-
„mności iego ordynansowany od Kom-
„missyi do Obozu ziachawszy, uczyniony
„od

„od Pisarza Polnego, Rapport sam wy-
 „examinuie, zlustruie, i w Obozie do
 „Mustry, rozkazy wydawać będzie, a po
 „odbytych obozowaniu Rapport obo-
 „zowania Nam Królowi tenże Hetman
 „przez się, a drugi taki Kommissyi woy-
 „skowej przez Pisarza Polnego, lub w za-
 „stępstwie jego kto będzie podpisane
 „przeszłe lub odda, a Regimenta do kwa-
 „ter swoich nieodwłocznie, po wyjściu
 „dwóch-niedzielnego kampaentu po-
 „wróciwszy, Regiments-Kwatermistrzów
 „z likwidacyami wyżej wyrażonym spo-
 „sobem zweryfikowanemi do Kommissyi
 „woyskowej wyprawi końcem zaprzy-
 „siężenia Likwidacyi przed Kommissyą,
 „mieysca obozowania przez Kommissyą
 „Woyskową wyznaczynego, Hetmani
 „pod tytułem exercycyów, lub iakimkol-
 „wiek bądź pretextem odmienić nie będą
 „mogli. —

Po tych wszystkich punktach rozu-
 miałbym nie odrzeczy, ażeby Kommis-
 saryat woyskowy był ustanowiony sposo-
 bem iak winnych kraich jest praktyko-
 wany,

wanym, a to dla oszczędzenia skarbu publicznego, i ażeby Kommissya pod dozorem pryncypalnym Pisarzow Polnych, sama wiedziała bliżej o Expensach na umundurowanie woyska, oporzadzenie Korpusów Brygad, Regimentow, i Pułków opatrzenie w Magazyny, Ammuni-cye &c. Co lubo Szeffom nie będzie się to podobno gdy jednak bez parcyalności postanowiłem we wszystkim dać ci Synu uwagi moie, a naybardziej przy Likwidacyach krzywoprzysięstwom zapobieży się, niedbam o prywainie nieukontentowanie, aby publicznemu dobru i oszczędzeniu skarbu dogodziło się zupełnie. —

Może wreszcie i próżnie tę całą sobie zadałem pracę miarkując po potrzebie kraiovi i wszystkim wiadomey, żeby iak nayrychley uradzać to, co nas ma w Polsce zmocnić, może już gdy to wszystko co ci posyłam, otrzymaasz, czyli Departament czyli Kommissya podług projektu na którego zgoda, albo większość przystąpi, uradzoną zostanie, lubo mam nadzieję,

dzieię, a raczev skutzną boiaźń, aby mie-
 sce gdzie władza naywyższa woyskowa
 przebywać ma i dependencya takim pro-
 giem nie była, iakim się stała luktą mie-
 dzy Departamentem a Kommissyą, wia-
 kim przeto rzeczy stanie będzie materya
 woyskowa użyiesz nayrostopniey wszy-
 skiego pamiętając iednak zawŹse na to,
 aby ani upor nieopóźniał obrad, ani po-
 śpiech nietruł dobrych zamiarów, i abyś
 zawŹse tą prawdą rządził się stosownie
 do Stanu Oyczyzny i pozycyi względem
 Sąsiadów, że tym grzeczniey i rostop-
 niey do wydobycia się z pod opieki u-
 ścielać należy drogi, im bardziey tych jest
 polityki zamiarem niedopuszczać Polskę
 do skutku tak dawno upragnionego żąda-
 nia, i że dla tychże konsekwencyi, ani
 Mocarzów obrażać, ani narażać na zem-
 śc Wsppół Obywatelów nie należy, któ-
 rzy niewidząc ładu w robotach Seymo-
 wych, ani protekcyi dla siebie w Rządzie,
 będą musieli poniewolnie i mimo nayle-
 pszych intencyi myśleć o sobie, i niechę-
 tnie stać się stronnemi dla ocalenia domu
 i majątku łupem sąsiedzkiim stać się mo-
 gącym

gącym. — Powiesz zapewne na to w zagraney patryotyzmem immaginacyi, że dobry Syn Ojczyzny nie siebie ale powszechność powinien mieć w celu, i raczej z Kurcyuszem ginąć a niżeli się pod tym okazać, lecz pamiętać na to trzeba, że jeżeli Historya Kurcyusza nie jest baieczną, ten ofiarował życie swoje w pewności, że nim ocali powszechność Rzymską, do czego los Polskiej żadney nie ma stosowności iako rządzony zewnętrznymi powodami i dependuiący zupełnie od losu skutkować wojny, tak równie na jedną, iak na drugą stronę przeważać się mogących, a przeto z szczęściem czyli nieszczęściem dla nas. —

Ostatnie z tych Boże odwróć od Ojczyzny, Króla, Obywatelów i Ciebie, którego przy rośtropności Patryotą widzieć i być pragnie.

Twój szczerze Kochający Ojciec

N. N.